

УДК 330. 341.1:[005:631.1]:339.9

DOI:3 <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.1.11>**Боліла С.Ю.**

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет»

Кириченко Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет»

Осадчук І.В.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет»

Bolila Svitlana, Kyrychenko Natalia, Osadchuk Iryna
State Higher Educational Institution
«Kherson State Agrarian University»

**ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ
АГРАРНИМИ ФОРМУВАННЯМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
INNOVATIVE COMPONENT OF AGRICULTURAL FORMATION
MANAGEMENT IN GLOBALIZATION CONDITIONS**

Сучасний стан економіки аграрного сектору України актуалізує невідкладність завдань щодо розвитку інноваційної складової сільського господарства. Низький інноваційний потенціал значної кількості сільськогосподарських підприємств є основною причиною їх відсталості, порівняно з зарубіжними виробниками, в умовах глобальних викликів. У статті визначено сутність та особливості організації інноваційної діяльності вітчизняних сільськогосподарських підприємств в аграрному секторі. Представлені основні підходи до здійснення інноваційної діяльності, що можуть бути використані в роботі агроформувань, та розкритий їх зміст. Зазначено, що поліпшення інноваційної діяльності в аграрному секторі може бути здійснено через ряд заходів на державному та галузевому рівнях, в сфері наукової діяльності, а також на рівні підприємств. При запровадженні системи інноваційного управління на агроформуваннях необхідно використовувати інноваційні підходи. Розглянуті напрями прискорення науково-технічного прогресу у сільському господарстві, що підтверджують необхідність використання інноваційних підходів як у цілому, так і у вирішенні окремих стратегічних питань. Запропоновані заходи щодо розвитку пріоритетних науково-технічних напрямів в аграрній сфері.

Ключові слова: інноваційна діяльність аграрний сектор, інноваційне управління, інноваційні підходи, пріоритетні інноваційні напрямки.

Современное состояние экономики аграрного сектора Украины актуализирует неотвратимость заданий развития инновационной составляющей сельского хозяйства. Низкий инновационный потенциал значительного количества сельскохозяйственных предприятий является причиной их отсталости, в сравнении с зарубежными производителями, в условиях глобальных вызовов. В статье определена сущность и особенности организации инновационной деятельности отечественных сельскохозяйственных предприятий в аграрном секторе. Представлены основные подходы для осуществления инновационной деятельности, которые могут быть использованы в работе агроформирований, и раскрыто их содержание. Обозначено, что улучшение инновационной деятельности в аграрном секторе может быть осуществлено благодаря ряду мероприятий на государственном и отраслевом уровнях, в сфере научной деятельности, а также на уровне предприятия. При внедрении системы инновационного управления на агроформированиях необходимо использовать инновационные подходы. Рассмотрены направления ускорения научно-технического прогресса в сельском хозяйстве, которые подтверждают необходи-

мость использования инновационных подходов как в целом, так и для отдельных стратегических вопросов. Предложены меры для развития приоритетных научно-технических направлений в аграрной сфере.

Ключевые слова: инновационная деятельность, аграрный сектор, инновационное управление, инновационные подходы, приоритетные инновационные направления.

The article investigates theoretical and methodological issues a development of innovative component for strengthening competitive positions an agro-formations in the conditions a globalization. Low innovation potential of a large number an agricultural enterprises is the main reason for their backwardness, in comparison with foreign producers, in the face of global challenges, which emphasizes the need to pay attention to the management of the enterprise to enhance the innovation processes in the agricultural sector. Given the relevance of these issues for domestic agro-formations, the aim was to explore innovative management approaches and to consider ways to implement them in the activities of agricultural producers. The object of the analysis was managing process the innovation activity of domestic agro-formations. The subject of the research was theoretical and methodological approaches to organization the innovative activity of agricultural enterprises for increase of their efficiency. To achieve this goal, a wide range of methods were used, including: abstract-logical, monographic, comparison, expert, observation, generalization, and more. The main approaches to the implementation of innovative activities based on scientific management approaches that can be used in the work of agro-formations, and their content are presented. It is stated that improvement of innovative activity in the agrarian sector can be implemented through a number of measures at the state and sectoral levels, in the field of scientific activity, as well as at the level of enterprises. It is noted that the main factor in the effectiveness of innovation is the high competence and business qualities of managers and specialists who are able to determine the future innovation strategy of agricultural enterprises. It is emphasized that the modern concept of innovative management requires the producer to carry out continuous scientific research, to increase the flexibility of production, to effectively target innovation. Harmonizing the interaction of these elements can significantly reduce the economic risk area associated with the introduction of a new product on the market. It is pointed out that in the current conditions it is of great importance to make the right choice of priority areas for the development of the industry, which should take into account the needs of consumers, improving the range and increasing the volume of products and environmental issues of the environment. The directions of acceleration a scientific and technological progress in agriculture are considered, which confirm the necessity of using innovative approaches as a whole, and in solving certain strategic issues. The measures on development of priority scientific and technical directions in agrarian sphere are offered. It is stated that improvement of innovative activity in the agricultural sector can be achieved by restructuring the system of organization a scientific researches in accordance with the requirements an market relations and needs in agricultural products, creating a system of information support for innovative activity in agriculture using modern means of informatics, forming a system for monitoring innovations in agricultural enterprises, forecasting of innovative development, implementation a principles at innovation management, which will help increase the productivity of the producer; increase output and gain additional profit.

Key words: innovative activity, agrarian sector, innovative management, innovative approaches, priority innovation areas.

Постановка проблеми. При визначенні перспектив інноваційного розвитку аграрного сектору з врахуванням складності інноваційної системи та зміни її ролі потрібний перехід до нового, більш високого рівня мислення, що ґрунтується на нових підходах, сучасних стратегіях і перспективних методологіях. Українське сільське господарство стоїть сьогодні перед об'єктивною необхідністю активізації капіталовкладень в інновації, у модернізацію діючих і створення нових конкурентоспроможних агровиробництв, забезпеченні диверсифікації капіталу в напрямку перспективних зрушень в господарських системах, що актуалізує важливість дослідження інноваційної складової управління аграрними формуваннями для підвищення ефективності їх діяльності в умовах глобальних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні питання управління інноваційною діяльністю викладені в роботах багатьох науковців, таких як О.Г. Мельник, З.М. Пере-

сунько, Л.І. Михайлишин, Т.В. Делілова, О.М. Шершенюк, О.В. Гук, В.В. Колосовська, В.Є. Новицький та ін. [1-6]. Проте галузеві аспекти даної проблеми досліджені не в повній мірі. Це стосується і аграрного сектора, де питання активізації інноваційної діяльності є чинником підвищення конкурентоспроможності агровиробника.

Мета статті полягає в дослідженні інноваційних підходів управління та шляхів їх впровадження в діяльність аграрних формувань для підвищення їх результативності. Методи досліджень: абстрактно-логічний, монографічний, порівняння, узагальнення та інше.

Об'єктом аналізу виступив процес управління інноваційною діяльністю вітчизняних агроформувань. Предметом дослідження виступили теоретичні і методичні підходи організації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Аграрний сектор має надзвичайне значення для України, як з точки зору продовольчої безпеки, так і зайнятості селян. Але сільськогосподарська галузь серед усіх галузей економіки в умовах ринку чи не в найбільшій мірі відчуває на собі деструктивну дію лібералізації ринків аграрної продукції та засобів виробництва внаслідок зростання конкуренції та появи зовнішніх гравців. Досить тривалий період занепаду сільськогосподарської сфери в країні вимагає не проміжних підсумків, а серйозних висновків. Нині Україна доведена до необхідності закуповувати продовольчу продукцію при наявності найкращих у світі чорноземів та працьовитих людей. Окремі галузі сільського господарства втрачають здатність до відтворення внаслідок технологічного відставання та фінансової неспроможності виробника, майже щорічно значні за обсягами аграрного виробництва регіони страждають від різних природних примх, недостатнім залишається технологічний рівень галузей та продуктивність праці.

На сучасному етапі аграрна політика держави спрямована на реформування сільського господарства і пов'язаних з ним галузей в зв'язку з відкриттям ринку землі. Тому інноваційний розвиток, структурне і технологічне оновлення сільськогосподарського виробництва, а також створення нових підприємницьких структур, використання наукових підходів при управлінні підприємствами виступає тією рушійною силою, що здатна забезпечити збільшення виробництва, зниження її собівартості, формування доходів для сплати податків, створення внутрішньогосподарських фондів нагромадження і споживання.

Темпи науково-технічного прогресу в сільському господарстві залежать безпосередньо від ефективності роботи аграрної науки, яка продукує нові ідеї і втілює їх у експериментальні зразки, що потім у разі економічної доцільності стають об'єктом дифузії у іншій сфері інноваційного циклу – науково-виробничих об'єднаннях. Безумовно відпрацювання організаційно-економічного механізму роботи всієї інноваційної сфери у ринкових умовах матиме вирішальне значення у темпах економічного росту сільського господарства в майбутньому.

Поліпшення інноваційної діяльності в аграрному секторі може бути здійснено через ряд заходів на державному і галузевому рівнях, в сфері наукової діяльності, а також на рівні підприємств.

На державному рівні необхідним є: належне правове забезпечення інноваційної діяльності, яке б стимулювало науково-технічний прогрес; створення системи державного страхування від ризику субсидій для проведення наукових досліджень та їх впровадження у аграрне виробництво; завершення формування державної системи управління інноваційною діяльністю на усіх рівнях; посилення взаємодії і координації існуючих органів управління і суб'єктів інноваційної діяльності; здійснення інтеграції галузевих і регіональних організацій з міжнародними структурами розвитку інноваційної діяльності; державна підтримка інтегрованих складних систем агробізнесу шляхом надання банківських довготермінових кредитів з пільговою процентною

ставкою; оцінка потреб українського ринку в основних видах сільськогосподарської продукції, ресурсів для її одержання і прогнозування їх на майбутнє з урахуванням перспектив розвитку економіки; реалізація в повному обсязі національних, галузевих і регіональних цільових науково-технічних програм; розвиток прогресивних форм організації інноваційної діяльності.

В сфері наукової діяльності слід більше уваги приділяти перебудові системи організації наукових досліджень відповідно до вимог ринкових відносин і потреб у сільськогосподарських продуктах на перспективу, а також пропозицій виробників; створення галузевого фонду передачі нових технологій сільськогосподарським підприємствам; визначення пріоритетних напрямів розвитку наукових досліджень і розробок в аграрній сфері, врахування цих пріоритетів при розподілі державних коштів, фінансування пріоритетних пошукових наукових досліджень; створення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності з використанням сучасних засобів інформації; створення системи моніторингу на підприємствах галузі.

Дуже велике значення для інноваційного процесу має безпосередній товаровиробник, а саме сільськогосподарські підприємства. На цьому рівні необхідно впровадження принципів інноваційного управління з урахуванням таких ринкових чинників, як забезпечення більшої гнучкості виробництва у зв'язку з необхідністю широкого пристосування до мінливого попиту на ринку, економії енергоресурсів і зниження матеріальних витрат; реалізація основних засад інноваційної політики агроформувань шляхом розробки відповідної програми, що в ній відбиваються взаємозв'язані за термінами, ресурсами і виконавцями основні цілі, завдання й етапи реалізації інновацій на перспективу; посилення активності ринкової стратегії; вихід на зовнішні ринки, в тому числі країн далекого зарубіжжя.

При запровадженні системи інноваційного управління на агроформуваннях необхідно використовувати принципи системності, комплексності, динамічності та інші, основою яких є наукові підходи до менеджменту.

З позиції принципу системності спочатку знаходиться місце даної проблеми (теми, питання) в системі проблем агровиробника, потім вона розглядається як підсистема системи більш високого рівня, що має вхід, вихід, зв'язок з зовнішнім середовищем і зворотний зв'язок. Вивчення проблеми здійснюється від абстрактного до конкретного.

Відтворюючий підхід передбачає позицію, що майбутній стан системи (параметрів) інноваційного менеджменту повинен бути на більш високому рівні, ніж сьогоднішній. Всі методи менеджменту повинні бути націлені на економію часу в глобальному масштабі за життєвий цикл об'єкту, починаючи з стратегічного маркетингу і завершуючи його утилізацією після використання. Основний шлях економії часу – підвищення якості управлінського рішення, інформації, документів, систем, продукції, послуг, робіт, видів діяльності.

Принцип комплексності виражається в одночасному вивченні економічних, технічних, екологічних, соціальних, психологічних, організаційних аспектів рішення проблеми або підвищення конкурентоспроможності будь-яких об'єктів.

Принцип динамічності до управління агроформуваннями полягає в розгляді будь-яких явищ, процесів, об'єктів в динаміці, в їх діалектичному розвитку.

Використання маркетингового підходу полягає в прагненні забезпечити високу якість будь-якої системи (агроформування) на основі вивчення ринку, використання наукових підходів і сучасних методів інноваційного управління. Якщо «вихід» кожної системи буде високої якості, то і «вихід» глобальної системи буде високої якості і, навпаки, при низькій якості «виходу» стратегічного маркетингу і будь-якому рівні якості наступних підсистем (науково-дослідної та досвідно-конструкторської, організаційно-технологічної підготовки виробництва та ін.) якість «виходу» інноваційного циклу як глобальної системи буде низькою (на «задовільно» або «погано»).

Інтеграційний підхід до управління полягає у встановленні взаємозв'язків і поглиблення взаємодії, співробітництва за стадіями життєвого циклу об'єкта управління, за підсистемами системи інноваційного менеджменту, між суб'єктами і об'єктами управління по вертикалі і горизонталі. Цей підхід повинен використовуватися при оптимізації сукупних витрат за стадіями життєвого циклу об'єкта, максимізації корисного ефекту використання об'єкта у споживача, забезпеченні організованості системи інноваційного менеджменту.

Нормативний підхід допомагає встановлювати економічно обґрунтовані нормативи витрат ресурсів, якості продукції, що виробляється на основі новацій, організації виробництва і праці. Подальша автоматизація системи менеджменту як одна з сучасних тенденцій неможлива на основі якісних вимог, потрібні обґрунтовані, виражені кількісно нормативи управління.

Оптимізаційний підхід орієнтується на гармонізацію будь-яких параметрів системи інноваційного менеджменту (параметрів ринку, якості, витрат, організації) на основі використання наукових підходів (в тому числі нормативного) і сучасних методів аналізу, прогнозування та оптимізації. Цей підхід треба використовувати для рішення конкретних завдань за конкретними об'єктами в конкретний період часу.

Процесний підхід передбачає розгляд будь-якого управлінського процесу як ланцюга послідовних, взаємопов'язаних функцій з стратегічного маркетингу, планування, організації процесу, обліку і контролю, мотивації, регулювання, об'єднаних в єдиний цикл функцією координації.

Адміністративний підхід використовується для опису впливу на інноваційний менеджмент законодавчих систем державного і регіонального рівнів, адміністративних нормативних актів на рівні агороформування (підприємства, фірми, холдингу). Слід також враховувати вплив на ефективність інноваційного менеджменту взаємопов'язаних міжнародних, державних і фірмових нормативних актів.

Функціональний підхід допомагає чітко розмежувати методи формування колективів агроформувань, вдосконалення продукції, що випускається, створення нововведень за цілями, потребами, функціями, що необхідні споживачам на «виході» систем, від методів вдосконалення існуючих об'єктів (так званий «предметний підхід»). При використанні функціонального підходу створюються зовсім нові об'єкти, а при використанні предметного підходу вони лише поліпшуються.

Використання поведінкового підходу націлено на розвиток людського капіталу агроформувань, накопичення інтелектуального потенціалу; перехід від вкладень інвестицій в просте відтворення до вкладень їх в розвиток знань; створення нововведень і на інновації заради економії ресурсів і рішення проблем розвитку особистості, підвищення якості життя. Використання поведінкового підходу потребує більш глибокого вивчення психології особистості і переорієнтації структурної політики на інновації.

Ситуаційний підхід допомагає при розробці методів планування і реалізації альтернативних варіантів управлінського рішення, адаптованих в умовах високої невизначеності зовнішніх і внутрішніх факторів до конкретних ситуацій. В умовах нестійкої економіки прогнозування стратегічних ситуацій і вибір найкращого варіанту при реалізації рішення є неодмінним фактором зниження ризику в інноваційній діяльності.

Всі вищезазнані підходи не дублюють, а доповнюють один одний, розкривають різні аспекти системи менеджменту, що дає змогу підвищити гнучкість виробництва і забезпечити комерційний успіх інноваційного продукту.

Інновації зв'язують різні за характером і способом управління галузі господарської діяльності і науку, виробництво, включаючи і сільське господарство. Менеджмент в цій галузі охоплює не лише економіко-технічні проблеми, але і світогляд. Інноваційному менеджеру доводиться активізувати велику кількість організацій і людей на оновлення, економічні умови і стимули для досягнення мети інновації.

В кожному окремому випадку цілеспрямована зміна в матеріальному виробництві, що веде до економічного розвитку, потребує раціонального використання наданих ресурсів, знання особливостей інновацій, способів управління як інноваційним процесом в цілому, так і його окремим стадіями (етапами).

Необхідно також мати чітке уявлення про можливість і межі використання інновацій і способи досягнення соціальної згоди по об'єкту нововведень.

Інноваційне управління в силу вказаних вище особливостей носить в більшості випадків корпоративний характер, коли за проектом перетворень діє декілька менеджерів. Це вимагає не тільки спеціальної координації і досягнення узгодження в процесах прийняття і реалізації рішень, але і врахування індивідуальних особливостей кожного менеджера, що входить в команду.

Розмаїття форм виробничих зв'язків, ускладнення технології і продуктів, стрімкий розвиток засобів обробки інформації вимагає від менеджера значних інтелектуальних і фізичних зусиль при підготовці інвестиційних рішень.

Культура цих рішень визначає сьгодні рівень господарювання в реальному секторі економіки, а це означає і високу професійну відповідальність.

Сучасна концепція інноваційного управління вимагає від продуцента здійснення постійних наукових досліджень, підвищення гнучкості виробництва, ефективної цілеспрямованості нововведень. Гармонізація взаємодії цих елементів дає змогу суттєво зменшити зону економічного ризику, що пов'язаний із впровадженням нового товару на ринок.

Інноваційна діяльність – це перманентний процес, що потребує значних інвестицій і здійснюється в декілька етапів. Разом з цим створення нового продукту – це суто творча діяльність, що в ній фінансові ресурси не завжди є вирішальними. Як відомо, управління інноваціями, в не меншій мірі є мистецтвом, чим наукою, і завжди несе відтінок індивідуальності менеджера. Основним фактором результативності діяльності є висока компетентність і ділові якості керівників та спеціалістів, які вміють визначити майбутню стратегію сільськогосподарських підприємств. У ринкових умовах великого значення набувають ділові зв'язки керівників та спеціалістів господарств з підприємницькими і державними структурами. Можливість особисто визначити найважливіші інноваційні рішення дозволяє виявити свій талант і завоювати гідне положення в діловому світі.

Нині також великого значення набуває правильний вибір пріоритетних напрямів розвитку галузі, який повинен враховувати потреби споживачів, поліпшення асортименту і збільшення обсягів продукції, оздоровлення навколишнього середовища і людини, раціонального використання матеріальної та сировинної бази з широким використанням нетрадиційної сировини. Забезпечити зростання сільськогосподарського виробництва неможливо без подальшого розвитку науково-технічного прогресу в цій сфері.

Так у галузі землеробства вченими обґрунтовується оптимальна структура сільськогосподарських ландшафтів; розробляються еколого безпечні виробничі системи; обґрунтовуються структура посівних площ і сівозміни з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов та кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринків; розробляються пропозиції щодо раціонального використання та охорони ґрунтів, технології їх обробітки. В галузі рослинництва пріоритетним наприклад є виведення високопродуктивних, функціонально орієнтованих на несприятливі фактори навколишнього середовища сорти та гібриди сільськогосподарських культур з високим ступенем генетичного захисту врожаю; перехід на ефективні технології селекційного процесу; розробка та освоєння зональних мало витратних екологічно безпечних технологій вирощування сільськогосподарських культур. В тваринництві пріоритетним напрямком є розробка ефективних енерго- і ресурсозберезувальних технологій виробництва та переробки

продукції тваринництва для підприємств різних форм господарювання; передбачається забезпечити внутрішньопородну селекцію і надавати науково-методичні рекомендації щодо розмноження високоінтенсивних порід тварин; планується підвищити ефективність реалізації генетичного потенціалу продуктивності тварин на основі вдосконалення рецептури комбікормів, норм і систем годівлі тварин; передбачається освоєння новітніх біотехнологічних методів прискореного розмноження та виготовлення засобів захисту тварин від хвороб та інше. У технічному плані важливим є переорієнтація вітчизняних виробників сільськогосподарської техніки на випуск якісно нової продуктивної і економічної техніки; відпрацювання енергозберігаючих технологій і технічних засобів використання не традиційних джерел енергії; розробка ефективних форм використання техніки і технічного сервісу, нових сервісних технологій; обґрунтування нових механізованих технологій та обладнання для рослинництва і тваринництва; розробка селекційної міні-техніки. У фінансовому плані важливим є залучення інвестицій самих сільськогосподарських підприємств та інших зацікавлених юридичних і фізичних осіб, раціональне використання закордонних інвестицій; притягнення уваги комерційних структур і банків до економіки аграрного сектору тощо. В економічному аспекті важливим є формування аграрної політики і основних напрямів економічного господарювання; забезпечення еквівалентного обміну між сільськогосподарською галуззю, промисловістю і обслуговуючою сферою; розвиток ринкової інфраструктури та створення ринку різних видів сільськогосподарської продукції, в тому числі і органічної; створення сприятливих умов для реалізації виробленої продукції; формування на селі кооперативів з виробництва, заготівлі, переробки та реалізації продукції, створення інтегрованих агросистем на принципах взаємовигідних економічних відносин між учасниками інтеграції; покращення земельних і майнових відносин на селі та інше. Якщо розглядати вищенаведені напрями прискорення науково-технічного прогресу у сільському господарстві, то стає зрозумілою необхідність використання інноваційних підходів як у цілому, так і у вирішенні окремих стратегічних питань.

Висновки. Таким чином, удосконалення інноваційної діяльності в аграрному секторі може бути досягнуте шляхом перебудови системи організації наукових досліджень відповідно до вимог ринкових відносин і потреб у сільськогосподарських продуктах, створення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності в сільському господарстві з використанням сучасних засобів інформатики, формування системи моніторингу нововведень на сільськогосподарських підприємствах, прогнозування інноваційного розвитку, впровадження принципів інноваційного менеджменту, які будуть сприяти підвищенню результативності роботи товаровиробника, збільшенню виходу продукції і отриманню додаткового прибутку.

Список використаних джерел:

1. Мельник О.Г. Сутність інновацій та інноваційного розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 12. С. 20–26.
2. Пересунько З.М. Теоретичні аспекти розвитку інноваційної теорії. *Ефективна економіка*. 2013. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_7_39
3. Михайлишин Л.І. Дослідження інновацій як благ глобальної споживчої системи. *Технологический аудит и резервы производства*. 2016. № 2/6(28). С. 52–56.
4. Делілова Т.В., О.М. Шершенюк О.М. Обґрунтування стратегічних заходів щодо забезпечення моделі інноваційного розвитку України // Управління інноваційною, інвестиційною та економічною діяльністю інтегрованих об'єднань та підприємств : монографія / за заг. ред. Л.М. Савчук. Дніпропетровськ : Пороги, 2016. С. 92–103.
5. Гук О.В., Колосовська В.В. Формування інноваційної політики підприємства. *Глобальні і національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 8. С. 440–442.
6. Новицький В.С. Інституційні основи інноваційного розвитку економіки. Навчальний посібник. Київ : КНТ, 2011. 360 с.

References:

1. Melnyk O.H. (2008). Sutnist innovatsij ta innovatsijnoho rozvytku» [The essence of innovation and innovation development]. *Aktualni problemy ekonomiky*, № 12, pp. 20–26.
2. Peresunko Z.M. (2013). Teoretychni aspekty rozvytku innovatsijnoi teorii [Theoretical aspects of innovation so eoriyi]. *Efektivna ekonomika*, [Online]. № 7, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_7_39 (accessed 31 January 2020).
3. Mykhajlyshyn L.I. (2016). Doslidzhennia innovatsij iak blah hlobalnoi spozhyvchoi systemy [Exploring innovation as a boon to the global consumer system]. *Tekhnolohycheskyj audyt y rezervy proyzvodstva*, № 2/6(28), pp. 52–56.
4. Delilova T.V., Shersheniuk O.M. (2016). Obgruntuvannia stratehichnykh zakhodiv schodo zabezpechennia modeli innovatsijnoho rozvytku Ukrainy [Substantiation of strategic measures to ensure the model of innovative development of Ukraine]. *Upravlinnia innovatsijnoiu, investytsijnoiu ta ekonomichnoiu diialnistiu intehrovanykh obiednan ta pidpriemstv*: monohrafia / za zah. red. L.M. Savchuk. Dnipropetrovsk: Porohy, pp. 92–103.
5. Huk O.V., Kolosovska V.V. (2015). Formuvannia innovatsijnoi polityky pidpriemstva [Formation of enterprise innovation policy]. *Hlobalni i natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 8, pp. 440–442.
6. Novytskyj V.Ye. (2011). Instytutsijni osnovy innovatsijnoho rozvytku ekonomiky [Foundations of Innovative Economic Development]. Navchalnyj posibnyk. Kyiv: KNT, 360 p.